

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE*

The Evolution of Psychological Warfare: From Bulletin Boards to Tweets

Bora İYİAT**

Öz

Bilindiği gibi insanoğlunun, yaratılışıyla başlayan rekabet, yine insanlık tarihi ile yaşıt başka bir olguyu da karşımıza çıkartmıştır. Önceleri kabileler düzeninde yaşayan insanlık, zamanla devlet yolunda ilk aidiyet güdülerine sahip olduğunda çıkar çatışmalarıyla, şiddet kullanma yoluna gitmiş ve adına Harp ya da savaş dediğimiz kavram ortaya çıkmıştır. Savaşın olduğu gibi türlerinin de evrimi, yadsınamaz bir gerçekliktir. Psikolojik harbin mühimmatı propaganda, silahı ise iletişimdir. İletişim alanında teknolojiye bağıl değişim ve gelişmeler, metodolojik noktada bu evrimi sağlamıştır. İşte bu çalışma özellikle sosyal medya gerçekliğinin temel parametre haline geldiği yeni iletişim şeklinde psikolojik harbin evrimini ve gelecek vizyonunu açıklamak için hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Psikolojik Savaş, Propaganda, Sosyal Medya, Algı Yönetimi

Abstract

As it is known, the rivalry that started with the creation of human beings has also brought up another phenomenon that is as old as the history of humanity. When humanity, who lived in tribal order in the past, gained the first motives of belonging on the way to the state, it started to use violence with conflicts of interest and the concept we call war or war emerged. The evolution of its species, as well as of war, is an undeniable reality. The ammunition of psychological warfare is propaganda, and its weapon is communication. Changes and developments relative to technology in the field of communication have provided this evolution in methodological point. This study has been prepared to explain the evolution of psychological warfare and its vision of the future, especially in the form of new communication where social media reality has become the main parameter.

Keywords: War, Psychological Warfare, Propaganda, Social Media, Perception Management

* Makale Geliş Tarihi: 05.12.2020 Yayına Kabul Tarihi: 22.04.2021

** Öğretim Görevlisi, Amasya Üniversitesi, e-posta: bora.iyat@amasya.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-9656-0915.

GİRİŞ

Uluslararası güvelik aktörleri içerisinde yer alan önemli bileşenlerden biri hiç kuşkusuz istihbarat teşkilatlarıdır. İstihbarat teşkilatlarının görev alanı içerisinde yürüttüğü operasyonel faaliyetlerden birisi de psikolojik harp ve onun mütemmim cüzi olan psikolojik harekâttir.

İnsanoğlunun, yaratılışıyla başlayan rekabet, yine insanlık tarihi ile yaşıt başka bir olguyu da karşımıza çıkartmıştır. İlk başlarda kabileler düzeninde yaşayan insanlık, zamanla ilkel toplulukların, devletleşmeye doğru evrilmesiyle, ilk aidiyet güdülerine sahip olmuştur. Bu durum, zaman içerisinde çıkar çatışmaları ve menfaat kesişmeleri parametreleriyle birleşince insanoğlu, post-hominid dönemindeki atalarının genetik kodlarını hatırlayarak, şiddet kullanma yoluna gitmiş ve adına harp ya da savaş dediğimiz kavram ortaya çıkmıştır.

En basit tanımıyla bu kavramı açıklayacak olursak, “Savaş düşmana irademizi kabule zorlamak için bir kuvvet kullanma eylemidir.”¹ ifadesi yeterince net ve açık olacaktır. Böylelikle savaş olgusuyla amaçlanan, kullanılan tazyikle düşmana irademizi zorla kabul ettirmek; yani ona isteklerimizi yaptırabilmek ve sonucunda düşmanın bu güç karşısında direnemeyerek pes etmesini sağlamaktır. Bunun metodolojisi ise düşman ya da rakibin basit bir değer-kayıp hesabı üzerine düşünmesini sağlayarak, kendisinden beklediğimiz fedakarlıktan daha kötü bir duruma düşürmek veya bunu hissettirmektir.

Gerçek anlamda savaş, ölümcül bir kavga gibi düşünülmesi gereken kanlı bir satranç oyunudur. Savaş denilen bu sert kavga içerisinde tarafların maddi ve manevi kuvvetlerin tamamının kullanılmasını gerektirmesi, kavga nihayetlendiğinde tarafların kendi lehine sonuç almasını sağlayacak birçok farklı buluşa yöneltmiştir.² Savaş kavramı üzerine duran her bir düşünür

1 C. V Clausewitz, *Savaş Üzerine*, Kastaş Yayınları, İstanbul 2008, s. 29.

2 Ezgi Özgül, *Yeni Savaş Stratejileri ve Asimetrik Savaş*, T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu 2005, s. 4.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

bu kavramı şekillendirerek disiplin içine kattığı anlayışlarla savaşın farklı bir boyutunu işaret etmiştir. Örneğin en mükemmel zaferin muharebe etmeden savaşı kazanmak olduğu tespitini yapan Sun Tzu (M.Ö. 400-320), “Savaş Sanatı” adlı eserinde “Savaş, devlet için hayati önemi haizdir. Yaşam ya da ölümle son bulan bir sahadır ve hayatta kalmaya veya mahvolmaya giden bir yoldur” yorumunu yapmıştır.³ Clausevitz’e göre ise savaş; politik ilişkilerin bir devamı ve başka araçlarla gerçekleştirilmesi durumudur.⁴

Savaş teriminin farklı zamanlarda ve farklı şekillerde tanımlanması, temelde söz konusu kavramın oluşumundan, kavrama ilişkin bilginin kaynağından, kapsamından, doğasından ve bu kapsamdaki tanımlamalarda farklı inceleme düzey ve birimlerinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bilindiği gibi, bilimsel terimler her duyanın aynı şeyi düşünmesini sağlayan bir terimsel bütünlüğe sahiptir. Bu anlamda bir cümle içinde veya tek başına her kullanıldığında savaş ifadesi, onu duyan için aynı şiddet kullanma eyleminin insan zihninde oluşturduğu düşünsel hali açıklamaktadır. Her ne kadar kelime itibarıyla aynı anlamsal bütünlükte olsa da niteliksel olarak toplumsal yapılanmaların gelişimi esas alındığında, toplumsal her kavram gibi savaşın da bir evrimsel süreç içinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Yukarıda yaptığımız genel tanımsal çerçeve içerisinde savaş olgusunun insanlık tarihiyle eş değer bir sosyo-politik fenomen olduğunu belirtmiştik. İnsanlığın ilk çağlarında, günümüzdeki anlamda devletlerin var olmadığını düşünecek olursak, kabileler arası çatışmalardan ibaret olan savaş kavramının, Orta Çağ’da başlayan siyasi yapının değişmesi ile ortaya çıkan feodal erkler yönetimindeki şehir devletlerinin milislerince ve paralı askerlerin oluşturduğu özel ordular tarafından yürütülmektedir. Bu çatışmalar; küçük alanlarda, düşük yoğunlukta; ancak uzun sürede

3 Ali Bilgin Varlık, *Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım*, Avrasya Terim Dergisi, İstanbul 2013, s. 116.

4 Clausevitz, a.g.e, s. 30.

cereyan eden silahlı bir mücadeleye dönüştüğü görünürken, takip eden yeniçağdan itibaren ki bunun için Fransız Devrimi'nin sonucunu beklemek gerekecektir. Bu kez ulusal devletlerin kurulmasıyla oluşturulan millî orduların savaş kavramını, hükümdarların mücadelesinden sıyrılarak, ortak ülküleri, amaçları ve hedefleri olan milletler savaşımına dönüştürdüğüne tanık oluruz. Bu dönemde savaşın topyekûn bir hâl aldığı ve kesin sonuçlu yıkıcı bir nitelik kazandığını söylemek mümkündür. Her kim tarif ederse etsin, literatüre altında hangi bilim insanının imzasıyla yazılırsa yazılsın ortada tek bir gerçeklik vardır. O da savaşın içeriğinde şiddet unsurlarını en üst düzeyde barındıran bir durum olduğudur. Nitekim Çiçero, savaşı " tarafların kuvvet kullanarak çatışması" şeklinde tanımlamıştır.⁵

Realist politika ekolünün temelini oluşturan bu görüşe göre, doğadaki en zeki ve en güçlü; ancak en vahşi varlık olan insan, hayatta kalabilmek adına her zaman en iyi yemeği yeme ve en iyi barınağa sahip olma isteği ve hatta hırsıyla doludur. Bu hırs, zamanla bedenini ve zihnini öylesine sarar ki hırsının kontrol ettiği yeni bilinci, onu isteklerini yalnızca daha güçlü olup kavgayı kazanarak gerçekleştirebileceğine inandırır. Üstelik tabiatta kaynaklar kısıtlı, insan ihtiyaçları da sonsuz olduğu için en iyiyi elde etmek için verilen mücadele, nihayetinde insanları çatışmaya götürür. İki kişi arasında daha iyiyi elde etmek için verilen bu çatışma, önünde sonunda kazananın yaşayacağı, kaybedenin öleceği veya köle olacağı bir "düello" haline gelir.⁶

Tam bu noktada farklı disiplinler savaşı açıklamak için terimin içeriğinde uzlaşmalar dahi, çoğu kez yaşanan halin açıklanmasında farklı yolları takip ederler. Siyaset bilimciler savaş olgusunu açıklayan genel geçer teoriler peşindeyken; tarihçiler genelde her bir savaşı kendine özgü sebepleri ışığında, geçmişte var olan gerekçeler üzerinden inceleme çabasıdadır. Felsefe ve psikoloji disipliniyle ilgilenen bilim insanları

⁵ Varlık, a.g.m, s. 117.

⁶ Metin Gürcan, "Bir Önceki Savaş İçin Hazırlanmak: Değişen Küresel Güvenlik Ortamının Geleneksel Savaş Olgusuna Etkisi", *Bilge Strateji*, 3(5), Ankara 2011, s. 128.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

ise saldırganlığın ve çatışmanın insan özündeki fizyolojik ve psikolojik nedenlerine cevap bulmak peşindedir.

Kimine göre savaş insan doğasından kaynaklanan ve “kaçınılması güç” bir “defo” ama mutlak sebeple haklı yönlerinin de var olduğu bir siyasi sonuçken; kimine göre de insanın içinde olması gereken erdem adlı güdüye ters düşen ve bu nedenle insanlık geliştikçe giderek “demode” ve “ahlak dışı” hale gelmesi gereken bir olgudur. Kenneth Waltz, çalışmalarında savaşın oluşumuna yönelik farklı zamanlarda yaptığı tüm yorumlarda ortak tek bir görüşü savunmaktadır. Ona göre “herhangi bir şey” savaşa neden olabilir. Nitekim 2400 yıl önceki Peloponez Savaşı’nın nedenleri hakkında bilimsel çalışmalar hazırlandığı halde, bugün hala sosyal bilimlerin savaş olgusunu tam anlamıyla çözebildiği iddia edilemez.

Söz konusu savaş Antik Yunan coğrafyasında yapılan, büyük şehir devletlerinden Atina ve onun imparatorluğunun, Sparta ve Peloponez Birliği karşısında yer aldığı savaştır. Savaş, zenginleşen ve güçlenen Atina’nın başta Sparta olmak üzere başka şehir devletleri tarafından bir tehdit olarak görülmesiyle artan gerilim sonucunda çıkmıştır. Savaşı Sparta kazanmasına rağmen bu iktidar mücadelesinde zamanla Atina galip gelmiştir. Yunanistan ve dünya tarihinde önemli bir yeri olan bu savaşa, mitolojik ve siyasi pek çok anlam da yüklenmiştir. Savaşçı bir toplum olan Spartalılar, Sparta Ares’le ve Atina ise Athena’yla özdeşleştirilmiştir. Mitolojide de Athena, her seferinde kaba güç kullanan Ares’i yener.⁷

Uluslararası ilişkiler teorileri birden fazla okul halinde siyasi süreçleri, siyasal sistemleri ve küresel ilişkileri açıklama çabasında olmalarına rağmen savaş hakkında çalışma yapmayı önemli bir çaba olarak görmüşler ve aynı konuya farklı pencerelerden bakmışlardır. Uluslararası ilişkiler alanında çalışan teorisyenler, ağırlık olarak savaşın “kaza eseri ve rastlantısal” meydana gelen bir olgudan ziyade; belli aktör, yapı ve süreçlerin bir araya gelmesiyle meydana gelen “önceden kestirilebilir”

⁷ “Peloponez Savaşı”, *IPSFS*, ipsfs.io/ipfs/wiki/Peloponez_Savasi.html/, (Erişim Tarihi: 07.11.2017).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

bir durum olduğunu iddia ederler. Farklı baktıkları nokta ise daha çok savaşın nedenselliğine ilişkindir. Örneğin klasik realistler, insan doğasındaki eksiklik ve güç kazanmaya duyulan tutku seviyesinde bir arzuyla savaşı açıklarken; bu teorinin eksik yönlerinden beslenen neo-realistler savaşın nedeniyle ilgili açıklamalarını bir adım ileriye taşıyarak, uluslararası sistemdeki “anarşi” ve devletler sisteminde savaşı durduracak bir “üst otoritenin” yokluğuyla durumu açıklamaktadırlar. Uluslararası ilişkiler ekollerinden temelde ekonomi-politik yaklaşımlar üzerine sistemi kurgulayan marksizim gibi radikal yaklaşımlar ise savaşları kolonizasyon sürecinin veya kapitalizmin doğal bir sonucu olarak yorumlamaktadırlar.⁸

Başlangıçta savaş olgusunun insanlık tarihi kadar geriye gittiğinden bahsetmiştik. Medeniyet anlamında gelişen insanoğlunun, ilk dönemi olan avcılık ve toplayıcılığı terk edip çiftçilik ve tarımsal üretime geçerek kültürel bir evrim yaşadığı gibi, insana has bir olgu olan savaşlar da bu gelişmelere paralel olarak değişim göstermiştir. İlk aşamada savaşlar, içerisinde mistik ve ezoterik öğeler de barındıran bir ritüel halinde ve daha çok pusu atma ya da birebir karşılaşma halinde gerçekleşirken; kent devletleri, feodal yönetimler zamanında savaşçı sayıların artarak birlikler halinde karşılaşp, kozlarını paylaştıkları arazi savaşlarına dönüşmüştür. Zamanla ulus-devlet savaşları on binlerce kişiden oluşan kitlesel ordularca gerçekleşen kanlı mücadele biçimine dönüştürmüştür.⁹

Bahse konu olan konvansiyonel harp tarihi içerisinde modern savaşlar olarak isimlendirdiğimiz savaş kavramıyla birlikte sınırlı halden topyekun hale dönüştüğünü görürüz. Bu da bize aslında siyaset kurumu, ideoloji ve savaşın nasıl birlikte değiştiğini göstermesi açısından son derece önemlidir. Fransız İhtilali sonucu ortaya çıkan ve hızla şekillenen milliyetçilik olgusu, devlet-millet ikilisi gibi kavramlar, ulusların devletleri

8 Gürcan, a.g.m, s. 78.

9 Ofer Zur, “Savaşın Psiko-Tarihi: Kültür, Ruh ve Düşmanın Birlikte Evrimi”, çev. Gökhan Kağnıcı, *Tarih Okulu Dergisi*, 6, İstanbul 2010, s. 131-132.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

için kan dökmesi ve can vermenin kutsiyetiyle birleşecek, kısa süre sonra Napolyon tarafından kurulan “yurttaşlar ordusu” bunu evrensel bir anlayış haline getirmiştir. Bu ulus-devlet anlayışıyla bir anlamda ordu-millet kavramının da doğduğu görülmektedir.

Söz konusu kavramın ideolojik alt yapısını da Montesquieu ve Rousseau’nun “Her yurttaşın ülkesini savunması”, “ordunun silah altındaki vatandaşlardan oluşması” fikirleri geliştirmiştir.¹⁰ Bu kavram, kısa süre sonra da bir önemli haslet, bir üst erdem olarak kutsanmıştır. Günümüzde bile birçok stratejist savaşçı ruhu temsil eden orduları bu vasfıyla övgüye değer bulmaktadır. Bu anlamda Amerikalı düşünür Samuel P. Huntington’un Amerikan ordusu ve onun insan kaynağı hakkında West Point Askeri Akademisi için yaptığı şu tespitlerle durumu doğrulamaktadır:¹¹

“Ancak sadakat, görev, itidal ve adanmışlıktan oluşan askerî değerlerin, Amerika’nın bugün en çok gereksinim duyduğu değerler olduğunu reddetmek mümkün müdür? Veya West Point’in disiplinli düzeninin, Ana Caddede’deki çığ bireycilikten çok daha fazla erdem sunduğunu? Tarihte, West Pointin erdemlerinin Amerika’nın eksiklikleri, ordunun eksikliklerinin de Amerika’nın erdemleri olduğu görülmüştür. Fakat, bugün West Point’in Amerika’dan değil, Amerika’nın West Point’ten öğreneceği çok şey vardır. (...) Verebilecekleri en büyük hizmet, doğruluklarını muhafaza etmeleri, tam da askerliğe uygun şekilde görevlerini sükûnet ve cesaretle idame ettirmeleridir. Şayet asker ruhunu inkar ederlerse önce kendilerini ve en nihayet de ülkelerini yıkıma götürmüş olacaklardır.”

Savaşlar, nasıl ve hangi bilimle açıklanırsa açıklansın, nasıl yapılırsa yapılsın yukarıda ifade ettiğimiz gibi temelde şiddet yoluna başvurmaya

10 Sami Eker, “Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 2015, s. 36.

11 Samuel Huntington, *Asker ve Devlet* çev. K. Uğur Kızıllarlan, Salyangoz Yayınları, İstanbul 2006, s. 513.

ve bu sayede üstünlük kurmaya dayanmaktayken; ilk önce 1914 ve 1918 yılları ardından 1939 ve 1945 yılları arasında yaşanan iki büyük savaşın küresel ölçeksel genişliği ve yıkıcı etkisi konvansiyonel savaşın bir politik araç olarak kullanılması yerine devletleri daha rasyonel bir yöntemle rakibe üstünlüğünü kabul ettirmeyi sağlayacak farklı bir savaş metodu arayışına sevk etmiştir.

Bu anlamda zaman içinde hem siyasi hem de askeri literatür farklı harp metotlarıyla tanışmıştır. Bunlar arasında öne çıkan türlerden bir tanesi de kimi zaman bir konvansiyonel harbin parçası; kimi zamanda başlı başına bir harp şekli olan psikolojik savaş olmuştur.

Savaş olgusu, tamamen insana ve onun birlikteliğinden doğan sosyalizasyon sürecinin seyriyle alakalı da bir kavram olarak benzer tüm hadiselerde olduğu gibi gelişme seyrini sürdürmüştür. Bu evrim süreci diğer harp biçimlerinde olduğu gibi, psikolojik harp içinde söz konusu olmuştur. Kullanım sahası, teknolojik gelişmelere paralel olarak değişmiş, gelişmiş ve yaygınlaşmıştır. İleride daha detaylı bir biçimde bahsedeceğimiz psikolojik harp olgusunun az maliyetli ve dolaylı yıkıcı etkisi, onun sadece devletler tarafından uygulanan bir üstünlük kurma becerisi değil; aynı zamanda devlet dışı aktörler tarafından anılan yönleriyle tercih edilir olması sonucunu da beraberinde getirmiştir.

PSİKOLOJİK HARP KAVRAMI VE EVRİMİ

Psikolojik harbin amacı rakip ya da (harp terimi ile) düşmanın üzerinde baskı unsuru kurmak, aldatmak ve harbe girmesine cesaret edemeyecek derecede zihinsel çöküntü yaratmaktır. Bu tür savaşta çizilen strateji çok boyutludur ve temelinde Sun Tzu'nun "düşmanın mukavemetini savaşmadan kırmak" ile Clausewitz'in "kuvveti acımadan, kan dökmeden, çekinmeden kullanmak" anlayışı yatmaktadır.¹²

¹² Ergüder Toptaş, 21. Yılda Savaş, Kripto Yayınları, Ankara 2006, s. 106.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

Psikolojik harp bir konvansiyonel savaşın parçası olabileceği gibi başlı başına da yürütülen bir harp metodu olmasının ötesinde, devletlerin sadece harp sahasında değil; barış zamanında da psikolojik harbin taktik boyutu ve bir önemli düzlemi olan psikolojik harekâtı kullandıkları bilinmektedir.¹³ Bir başka tanımlamayla psikolojik harekât, bir devlet veya devletler grubunun kendi milli menfaatleri doğrultusunda, başka devlet ya da devletler grubunu harekete zorlamak amacıyla uyguladığı siyasi, askeri ve kültürel faaliyetlerin taktik olarak bir ya da birkaç alanda uygulanmasıdır.¹⁴

Psikolojik harekât faaliyetleri kitleler üzerine yoğunlaşmaktadır.¹⁵ Kalabalık veya yığın anlamında kullanılan bir sözcük olan “kitle” kelimesi, psikolojik olarak bir araya gelişleri tesadüfen ya da hangi gerekçeyle olursa olsun fert kimliğinden sıyrılarak, yeni ve bambaşka bir karaktere bürünmüş insan topluluğu anlamına gelmektedir.¹⁶ İşte psikolojik harekât, farklı nedenlerle bir araya gelmiş bu toplumlara hedef alırken; hedef aldığı her kitlenin özelliklerini göz önünde bulundurarak amaca yönelik olacak biçimde özel bir çalışma sonucunda planlanır. Bu noktada ise psikolojik harekâtın en başarılı olduğu sosyal kitle tipolojileri, etnik, dini ve fanatik politik sosyal birlikteliklerdir. Çünkü bir etnisitenin bütün bireysel ögeleri, etnik ruh olarak adlandırabileceğimiz etkinin baskınlığıyla, ayrı ayrı kişiliklerken ne kadar farklı gibi gözükseler de birbirinin aynı davranışları sergileyebilirler. Zeka ölçeğinde birbirlerinden çok farklı olan kişiler, konu etnisite, din veya politika olduğunda aynı şekilde düşünmeye başlarlar. Özetle kolektif bilincin güçlü etkisiyle bireylerin akli yetenekleri ve kişilikleri ortadan kaybolur, ortaya çıkan ise grubun ortak bilinçaltı özellikleridir.¹⁷

Psikolojik harekâtı teknik olarak incelediğimizde, harekâtın tipolojisi üç başlık altında toplanabilir. Bunlar stratejik psikolojik harekât, taktik

13 Ümit Özdağ, *İstihbarat Teorisi*, Kripto Yayınları, Ankara 2013, s. 208.

14 Mikdat Çakır, *Savaş Sosyolojisi*, Mars Matbaası, Ankara 2004, s. 47.

15 Özdağ, a.g.e, s. 246.

16 Gustave Le Bon, *Kitleler Psikolojisi*, Hayat Yayınları, Ankara 2017, s. 19.

17 Bon, a.g.e, s. 24.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

psikolojik harekât ve takviye edici psikolojik harekâttir.¹⁸ Stratejik psikolojik harekâtın hedefi ağırlıklı olarak cephe gerisindeki topluma yöneliktir. Amacı ise anılan kitlelerin savaşıma azim ve kararlılığını kırmaktır.¹⁹ Taktik psikolojik harekâtın uygulamasında ise stratejik psikolojik harekâttan farklı olarak, hedef kitle cereyan eden muharebe sahasındaki gruplardır. Bu faaliyet temelde düşman birlikleri ya da asimetrik savaşta harp sahasındaki düzensiz grupların bilinçaltı hedef alınarak mücadele azmini kırmak ve eğer mümkünse yok etmek üzerine kuruludur.²⁰ Takviye edici psikolojik harekât ise temelde harp sonrası durum için planlanır.²¹

Psikolojik harekât için temel adım harekâtın planlanmasıdır. Planlamada ilk basamak ise bilgi toplamadır. Bu noktada en önemli unsur hiç kuşkusuz istihbarattır. Bu bilgiyi elinde tutan ise aynı zamanda bu harekât türünü de başarıyla yürütebilecek önemli bir gücü de elinde tutuyor demektir.²² Üstelik istihbaratın elde ettiği bilgi, ham bir veri olmanın ötesinde işlenmiş bir analizdir. Bu istihbaratın uzmanlar tarafından değerlendirilmesi, harekâtın nasıl ve hangi enstrümanlar kullanılarak yapılacağına da cevabıdır. Bu durum ise bir noktada hedef analizinin de yapılması anlamına gelmektedir. Günümüzde psikolojik harekât faaliyetinin teknik anlamda yazılı bir dokümanı olan ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) standart sahra talimnamesi FM 3-05.301 formuna göre; hedef analizinde, hedefte olan toplumları etkileyecek algılar (politik, sosyal, dini, etnik) net şekilde tespit edilir.²³ İkinci aşamada da bu faaliyetin icrasında kullanılacak araçlara karar verilir.²⁴

18 Ali Gök, İkinci Körfez Savaşı Örneğinde ABD'nin Psikolojik Harekat ve Propaganda Uygulamalarının İncelenmesi, T.C Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı SAREM, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2012, s.12.

19 Osman Özsoy, *Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma*, Alfa Yayınları, İstanbul 1998, s.143.

20 Özsoy, a.g.e, s. 145.

21 Özsoy, a.g.e, s. 146.

22 Nurullah Aydın, *İşte İstihbarat*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2008, s. 25.

23 Headquarters Departments of the Army, *FM 3-05.301 (FM 33-1-1) Psychological Operations Tactics, Techniques and Procedures*, United States Army John F. Kennedy Special Warfare Center and School Press, North Carolina 2003, s. 5-9.

24 Army Field Manuel, a.g.r, s. 7-12.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

Psikolojik harekâtın en önemli silah ve malzemesi hiç kuşkusuz propagandadır. Latince kökenli bir kelime olan propaganda, propagere “yeni fidanlar elde etmek üzere toprağa ekmek” ve propago “dini yayma” köklerinden türemiş ve dilimize yerleşmiştir. Günümüzdeki tanımına göre ise hedef toplumun fikir, duygu, davranış ve tutumlarını etkilemek maksadıyla hazırlanmış bilgiler, düşünceler doktrinler veya özel çağrılardır. Basit bir tarif olarak propaganda için insanların duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını etkileme tekniği ifadesi kullanılabilir. Bir başka tanıma göre de propaganda, genellikle duygusal sözcükler kullanarak ve bu sözcükleri önceden belirlenmiş aralıklarla tekrar ederek, belli bir grup üzerinde istenen davranış biçiminin teşvik edilmesini sağlayan örgütlenmiş bir çabadır.²⁵

FM 3-05.301’e göre; propagandanın ilk aşaması güven sağlamayı başarmaktır. Öncelikli olarak hedef kitle, propagandanın kaynağından kuşku duymamalıdır. Zira aksi durumda beklenen etki asla gerçekleşmeyecektir. Bu yüzden iletilecek mesajlar, hedef toplum açısından “gerçek” kabul edilecek türden olmalıdır.²⁶ Ümit Özdağ ise propagandanın bilimsel esaslara dayanarak sürdürülmesi gereken bir faaliyet olduğunu söylemektedir.²⁷ Özetle, propagandanın temel gayesi, hedefin üzerinde tutum, davranış ve zihinsel dünyasında değişiklik yapmaktır. Tutum denilen kavram, aslında insanlar için oldukça uzun sürede yerleşmiş olan duygu ve inanca bağlı davranış normlarıdır. Bu normları değiştirebilmenin gerçekleşebilmesi için belirli bir tutuma olan ve başkalarını bu tutuma inandırmaya çalışan bir iletişimci ya da kaynağın bulunması zorunludur. Amacını gerçekleştirebilmek; yani savunduğu tutumun doğru olduğuna insanları inandırabilmek ve tutumlarını kendininki doğrultusunda değiştirmelerini sağlayabilmek için kaynak, bir iletişim (mesaj) hazırlar. Bu iletişim belirli bir ortamda sunulur. Bu üçü (kaynak, iletişim ve ortam) tutum değiştirme girişimini oluşturur.

25 Yücel Ertekin, *Halka İlişkiler*, TODAİE Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995, s. 35.

26 Army Field Manuel a.g.r, s. 10-13.

27 Ümit Özdağ, *Algı Yönetimi*, Kripto Yayınları, Ankara 2014, s. 27.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Psikolojik harbin en önemli enstrümanlarından olan propaganda, bireyler ve toplumların üzerinde tutum değişikliği yapmak amacıyla hazırlanır. Bu anlamda toplumlar üzerinde yapılacak çalışma, önce doğru bir ekip tarafından etüt edilmelidir. Çünkü toplumlar demografik özelliklerine göre kapalı ya da açık farklılıklar gösterirler. Bu noktada önemli olan istihbaratçının maharetidir.

Tarihsel açıdan çok eskilere kadar uzanan propagandanın kayıtlarına ilk olarak Antik Yunan kaynaklarında Sokrates ile Sofistler arasındaki mücadelede rastlanmaktadır. Bilindiği gibi Sofistler dile hakim olmak ve nitelikli nutuklar üretebilmek için dilin ve düşüncenin yapısının ve işleyişinin iyi bilinmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Bu yüzden dili ve düşünceyi sistematik biçimde incelemiş ve bu konuda önemli görüşler geliştirmişlerdi.²⁸ Onlardan birisi olan Atinalı Georgios propagandanın etkisini şöyle ifade etmiştir:²⁹

Bir hatip ile bir hekim, bir şehre gitsinler. Bir meydanda hangisinin hekim olduğu hususunda bir münazara açılsın, hatibin kendisinin hekim olduğuna inandıracağına eminim. Zira retorik sanatını iyi bilen kişinin, halkın karşısında ikna edemeyeceği husus yoktur.”

Tarih boyunca dini ve askeri alanda gelişmesini sürdüren propaganda faaliyetleri, 19 yüzyıl ortalarından itibaren İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) profesyonel anlamda kurumsallaşmaya başlamıştır. İstihbarat teşkilatlarının faaliyetleri arasında yer alan, rakip ya da düşmanın fikirlerini değiştirmek ve kendi çıkarlarını sağlamak amacıyla yürütülen psikolojik harekât ve harekâtın temel yöntemi olarak kullanılan propaganda, doğru kullanıldığında tonlarca konvansiyonel bombadan çok daha etkili olmaktadır. Fransa'da Napolyon iktidarından, ilk büyük çaplı

28 İbrahim Bayraktar, *Sofistler ve Sokrates Felsefe Ders Notları*, ibrahimbayraktar.net/2014/01/sofistler-ve-sokrates.html/, (Erişim Tarihi: 13.04.2019).

29 Savaş Özdağ, *21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği "Propaganda Üzerine"*, ASAM Yayınları, Ankara 2003, s. 272.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

savaş olan I. Dünya Savaşı'na kadar devletler, bu sihirli enstrümandan faydalanmışlardır.

Başlangıçta belirttiğimiz gibi, dinamik bir kavram olan savaş sürekli bir gelişim ve değişim içindedir. Hal böyle olunca onun türlerinden olan psikolojik savaş da aynı şekilde durağan olmayan, kinetik ve gelişme ivmesini sürdüren bir olgudur. Bu durum, en çok harbin uygulama metodolojisi noktasında kendisini göstermektedir. Bu alanda yaşanan değişim aslında daha çok kitle iletişim araçlarındaki teknolojik değişme ve gelişmelerle paralel bir seyir izlemektedir.

Bilindiği gibi, iletişim adı verilen süreç beş temel olguya dayanır. Bunlar, iletiyi gönderen (kaynak), iletiyi alan (alıcı-hedef-kitle), kanal, geri besleme ve iletidir (mesaj). İşte alıcı ve gönderen arasındaki mesajı taşıyan aygıtların tamamı; yani kanal olarak tanımladığımız olgu, kitle iletişim araçlarıdır.³⁰ Bu araçlar internet erişim aygıtlarından, havadan atılan bildirilere ve radyo yayınlarına kadar çok çeşitlidir. Elbette az önce belirttiğimiz gibi tarihsel süreç içerisinde değişim göstermiştir.³¹

Söz konusu araçların amaca ulaşması ise ilk başta yapılması gereken hedef kitle analizinin doğruluğuyla orantılıdır. Özellikle de radyo ve televizyon yayınları ve eskiden beri kullanılmakta olan bir yöntem olan havadan atılan bildiriler, bu noktada çarpan etkisi yüksek araçlardır. Bildiriler konusunda yine MT 31-1'de belirlenmiş birtakım esaslar, standartlar bulunmaktadır. Bu esaslara göre bildiriler, tek bir sayfadan ibaret olmalı, kağıt ölçüğü ise 8x15 olarak planlanmalıdır. İçeriğinde ise ikna edici kısa bir yazı, slogan ya da resim bulunmalıdır. Bu mesaj hem okuyucuda kendi fikri ile yazan arasında özdeşlik sağlamalı hem de teslim olma anlamı içeriyorsa bu onurlu bir ifade olmalıdır.³²

30 Ceyda Büyükbakkal Ilgaz, *Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yapı*, T.C İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 21, İstanbul 2005, s. 72.

31 Army Field Manuel a.g.r, s. 7-12.

32 Army Field Manuel, a.g.r, s. 8-10

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Psikolojik harekâtın bir önemli boyutu da karşı psikolojik harekât olarak ifade edilebilecek kontr-operasyonlardır. Bu anlamda karşı operasyonda en önemli faaliyet, kirli bilgi olarak tanımlayabileceğimiz dezenformasyona karşı yürütülmektedir. Dezenformasyon, sunulan bilginin gerçek içeriği dışında bir başka zemine kaydırılmasıdır. Yani sunulan bilgi, kendi mecrasından kopartılarak, başka bir biçim ve form içerisinde verilmektedir.³³ Yürütülen psikolojik harekâta, harekâtı yürüten uzman kadrolar kadar yardımcı unsurlar olarak ifade edebileceğimiz kişi ve kurumlar yaptıkları söylem, açıklama, beyanlarla harekâtı önemli bir parçası olmaktadır. Bu anlamda devleti idare eden makamların söylemleri de önemli bir yer tutmaktadır. En üst erk kabul ettiğimiz bu makamlar tarafından yapılan açıklamalar, dost unsurları motive etmeli, kamuoyunun duyarlılığını arttırmalı, düşman unsurlara karşı caydırıcı-çözücü nitelikte olmalı ve tarafsız unsurlara yönelik de yürütülen savaş veya operasyonun amaç ve yönteminin haklılığını taşımaktadır.

Devletler tarafından ve aleniyet içerisinde yürütülen kamuoyu çalışmalarında da psikolojik harbin ögelerinden sıklıkla faydalanılmaktadır. Bu noktada özellikle son birkaç yıldır periferisinde operasyonlar yürüten Türkiye Cumhuriyeti'nin iletişim faaliyetlerinde sorumlu kurumları, sosyal medya mecralarını kullanarak hem harekâtlarının haklılığını ifade etmekte hem de başta terör örgütleri tarafından kendisine yönelik ithamları ve onların dayanaklarını çürütmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır. Örneğin geçtiğimiz yıllarda Suriye'ye yönelik olarak gerçekleştirilen "Zeytin Dalı Harekâtı"nda, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne (TSK) yönelik dezenformasyona karşı, Başbakanlık Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından başarılı bir propaganda yürütülmüştür. Başarılı bir orkestrasyon yapan kurum Anadolu Ajansı (AA) ve Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) olmuştur. Bu kurumlar vesilesiyle terör örgütleri tarafından sosyal medya hesapları üzerinden ve dolaylı olarak yayın organları vasıtasıyla

³³ Özdağ, a.g.e, s. 196.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

gerçek dışı mesajlar içeren algı operasyonlarına karşı, eş zamanlı ve çok dilli ciddi bir çalışma yürütülmüş ve bu sayede terörist unsurların gerçekleri çarpıtıran mesajlarının etkisi tamamen yok edilmiştir.³⁴ Yine Türkiye Cumhuriyeti'nin yıllardır mücadelesini sürdürdüğü PKK terör örgütüne yönelik psikolojik harekât destek faaliyetlerinde, ülkemizin uluslararası kamuoyuna yönelik yayıncılık yaptığı TRT World kanalı son derece etkili olmuştur. Benzer bir biçimde Diyarbakır'da PKK tarafından kaçırılan çocukları için aylardır eylem yapan ailelerin yaşadıklarının ve çocuklarının anlatıldığı "Out of the darkness, bring our children back" (Karanlığın içinden, çocuklarımızı getirin) isimli bir belgesel hazırlanmış ve PKK isimli terörist organizasyonun gerçek yüzü uluslararası kamuoyuna anlatılmıştır.

Anılan belgesel için hazırlanan teaser ise sosyal medyanın en ciddi ve takip edilen mecrası olan twitter üzerinden de dolaşıma sunulmuştur.³⁵ Yine yurt içinde yapılan operasyonlara yönelik özellikle İçişleri Bakanlığı tarafından yukarıda belirttiğimiz basılı atma malzemeler standartlarına uygun görsel mesajlar (Afiş)(Bildiri), bakanlığın resmi hesapları üzerinden periyodik olarak paylaşılmaktadır. Bu noktada yine periyodik görsel sunumlar ve infografik veriler³⁶ kolay algılanabilir formatta sunulmaktadır. Tüm bunlara ek olarak teknolojinin getirdiği imkanlarla kısa viral filmler yeni psikolojik harekât enstrümanları olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle de Milli Savunma Bakanlığı'nın sosyal medya adresinden farklı kuvvet komutanlıkları ve Türkiye'nin sert güç unsurlarının servis edildiği bu filmler, ağırlıklı olarak harekât zamanı düşmanın moralini bozmak,

34 Tuzağa Düşme Broşürü, *Zeytin Dalı Harekatı'na Karşı Terör Örgütü Mensupları ve Yandaşları Tarafından Sosyal Medyada Yürütülen Dezenformasyon Faaliyetleri*, T.C Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Ankara 2018.

35 @trtworld, "Hamdiye Arslan is a Kurdish mother whose son was kidnapped by the PKK terror group. For five years, Mahmut was indoctrinated and deceived. Tune in to TRT World's documentary, 'Out of the Darkness: Bring Our Children Back', next Saturday at 18:30 GMT", *Twitter*, <https://twitter.com/trtworld/status/1330933420747333635>, (Erişim Tarihi: 30.03.2020).

36 @tc_icisleri, "Yıldırım Operasyonları Kapsamında", *Twitter*, https://twitter.com/TC_icisleri/status/1324773234475208704, (Erişim Tarihi: 06.11.2020).

işgal altındaki yerlerde mukim dost unsurlara motivasyon sağlamak ve yurt içi kamuoyunun güven duygusunu kazanmak amacı taşıyan askeri propaganda örnekleridir.

Devletler, kamu diplomasisi,³⁷ sınır ötesi ve iç güvenlik harekâtlarını destekleme gibi alanlarda sosyal medya mecralarında yeni psikolojik harp uygulamalarını kullanırlarken; bir tehdit unsuru olan devlet dışı aktörlerden terör örgütleri de benzer mecralarda kendi sözde propaganda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu anlamda köktendinci-selefi terörist organizasyon DEAŞ, sadece faali olduğu Ortadoğu'da değil; aynı zamanda küresel anlamda sosyal medya mecralarından faydalanarak etkin bir psikolojik harp faaliyeti yürütmektedir. Bu yönüyle DEAŞ terör örgütü, internet tabanlı terör örgütü olarak da tanımlanabilecek nitelikte yeni nesil bir terör organizasyonudur. Teknolojik imkân ve ekipmanları verimli kullanmasını çok iyi başaran örgüt, özellikle internet tabanlı uygulamalar sayesinde mesajlarını tüm dünyaya iletebilmekte ve böylece yabancı savaşçılar olarak tanımlanan insan unsurunu genişletebilmektedir.

Söz konusu faaliyetleri için terör örgütü DEAŞ, 2014 yılının Mayıs ayında El-Hayat Medya Merkezi'ni kurarak yönetmeye başlamış, ilk video yayınında batılı sempatanlarına cihat çağrısı yapmıştır. Yine enformasyon amaçlı olarak "Dabıq" dergisi de örgüt tarafından yayına alınmıştır.³⁸ Derginin ismi sıradan seçilmiş bir kelime değildir. Dabıq sözcüğünün semantiğinde psikolojik harekât öğelerine rastlamak mümkündür. Dabıq, Suriye'nin kuzey batısında Halep iline bağlı Azaz ilçesinde Mercidabık olarak da bilinen bir yerleşim yeridir. Büyük ağırlığı Türkmen olan 5.000 civarı kişinin yaşadığı bu yer, 2014 yılının Ağustos ayında DEAŞ tarafından, Süleyman bin Abdülmelik türbesi yok edilerek ele geçirilmiştir.

37 Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Muharrem Ekşi-Mehmet Seyfettin Erol, "The Rise and Fall of Turkish Soft Power and Public", *Gazi Akademik Bakış*, 11(23), 2018, s. 15-45.

38 Emir Türkoğlu, "Küresel Bir Terör Örgütü Olarak IŞİD'in Dijital Dergi Kullanımı: Konstantiniye Üzerine Bir İnceleme", *Akademia Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 2017, s. 167.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

Hadislere göre Mehdi komutasındaki İslam ordularıyla Deccal komutasındaki “Romalı”; yani Batı’dan (Amikiye, Hatay tarafından) gelecek gayrimüslim ordularının karşı karşıya gelecekleri yer olarak kabul edilmektedir. Yani Dabıq, üç büyük dinde de yer alan Hıristiyanların “Armageddon” Müslümanların ise “Melhame-i Kübra” olarak isimlendirdikleri kıyamet savaşının yaşanacağı yerdir. Bir anlamda örgüt, internet teknolojisini kullanmak suretiyle e-cihat faaliyeti yapmaktadır. Kabul edilmelidir ki örgütün adını en çok duyuran fenomen video formatlı sitelerde dolaşan kafa kesme görüntüleridir. Terör örgütü DEAŞ’ın internet tabanlı faaliyetlerdeki (özellikle sosyal medyadaki) gücü ve etkisini en güzel ifade eden isim Irak Ulusal Güvenlik Eski Danışmanı Muvaffak er-Rubai olmuştur. Rubai’ye göre, Irak Ordusu’nun silah bırakarak çekilmesine ve sonucunda Musul kentinin kaybedilmesine Facebook ve Twitter üzerinden cihatçıların yayınladıkları görüntü ve mesajlar sebep olmuştur.³⁹ Bu görüş çok haklı gerekçelere dayanmaktadır. Zira Irak Ordusu’nun, Musul’u terk ederek, kentin düşmesinden sadece iki hafta önce, terör örgütü DEAŞ psikolojik harekât rotatifleri işlemeye başlamış ve “Kılıçların Sesi” isimli videoyu yayınlamıştır.

Çağın teknolojik alt yapısını ve iletişim becerilerini etkili kullanan DEAŞ, bu avantajla onlarca farklı ülkeden, sayıları on binleri bulan savaşçıyı kendi saflarına katmayı başarmıştır.⁴⁰ Özellikle de Twitter’ın gündem belirleme uygulaması olan hashtagleri, örgütün siber cihat sorumluları tarafından maniple etmiş, popüler konuları içeren küresel hashtagler örgüt propagandası için tercih edilmiştir. Örneğin 2014 yılının Haziran ayında Brezilya’da yapılan Dünya Kupası hakkında yorum ve haber almak amacıyla twitterda açılmış olan hashtaglere yönelik manüplasyonlar yapılmış ve #Brazil2014, #ENG, #France ve #WC2014 hashtaglerine tıklayan kişiler, DEAŞ önderliğinde cihada davet eden bir videoyla karşılaşmıştır.⁴¹

39 Micheal Weiss-Hassan Hassan, *İŞİD Terör Ordusu’nun İç Yüzü*, çev. Emine Arzu Kayhan, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2016, s. 212.

40 Ceyhun Kaan Karakaş, *DEAŞ Propagandasında Yeni Medya Kullanımı*, Marmara İletişim Dergisi, Aralık Sayısı, İstanbul 2017, s. 43.

41 Karakaş, *a.g.m* s. 38.

SONUÇ

Yeni nesil bir savaş ve harekât tipolojisi olan psikolojik harp ve unsurları, savaşlar tarihi içerisinde çok eski çağlardan beri yer almış zaman içerisinde disipline edilmiş ve savaşın kendi evrimine bağlı olarak da gelişme göstermiştir. Konvansiyonel harbin yıkıcı etkisinin yanı sıra klasik harp türünden farklı olarak, özellikle 21. yüzyıl başlarında piyadelerin, ağır silahların ve bombaların yerini daha çok klavyelerin, rotatiflerin ve iletişim araçlarının aldığı bir dönem yaşanmıştır. Uluslar, ülkeler ve toplumlar sürekli görünmeyen bir gizli düşman karşısında gölgelere karşı savaşmak zorunda bırakıldığında, toplumlar yürütülen bir operasyonun farkında bile olmadan muhatabı ya da bir parçası oluvermiştir. Bir harbin psikolojik boyutu, harbin genel ve fiziki boyutu kadar önemlidir.

Psikolojik harp aslında yardımcı bir silahtır. Ancak etkisi tank, top, tüfek gibi ateşli silahların yarattığı etkilerden çok daha farklıdır. Bu silah, sadece düştüğü yeri yakmaz; tersine toplumun çok geniş kitleleri üzerinde bilinen silahlardan daha çok etki yaratır. Psikolojik harp; istihbarat ve propaganda ağı içerisinde yürütülür. Hedef kitlenin sosyal psikolojisi belirlenir ve zaaf noktalarından bu kitle psikolojik olarak vurulur. Bu savaşta en büyük görev, olmayan bir şeyi varmış gibi göstermek için yoğun bir kampanyayla yürütülen “yanıltıcı propaganda”ya düşer. Medya, 1900’lü yılların başında bugünkü kadar gelişmemiş olsa da manipülatif rolünü oynamaya başlamıştır.

Kitlelere dönük her türlü iletişim aracını kapsayan medya olgusu, emperyalist savaşlar ve tekelleşmeler arttıkça fazlasıyla değer kazanmıştır. Medya artık bir savaş aracıdır ve savaş stratejilerinde belirleyici bir rol oynamaya başlamıştır. Bu yüzden savaşların şekli ve savaş aracı olarak kullanılan silahlar da değişime uğramıştır. Bu savaş araçlarından biri kitleleri hedef alan kitle imha silahları, diğeri ise kitlelere dönük “manipülasyon” ya da “psikolojik savaş” stratejisini ortaya çıkarmıştır.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

Egemenlerin bu stratejinin birçok silahtan daha vurucu ve yıkıcı bir etkiye sahip olduğunu fark etmesi ve buna yönelmesi dünya üzerinde bu yeni tip savaşın daha fazla kullanılmasına neden olmuştur. Bu noktada uluslararası sistemin ana aktörleri olan devletler ve son yüzyılla birlikte daha fazla etkin rol oynayan devlet dışı aktörler artık bu yeni metot harbin uygulamalarından daha çok yararlanmaya başlamış ve çağın teknolojik gelişimine paralel olarak da sürekli güncellemişlerdir.

Makale bu noktada insanlar arasın rekabetin sonucu olarak karşımıza çıkan harp olgusunu kuramsal ve metodolojik boyutları açısından bir değerlendirme yapmakla kalmamış, onun tarihin seyri ve bir diğer önemli parametre olan teknoloji faktörüyle değişimini de ele almıştır. Savaşların yıkıcı etkisinin, maliyet ve kar-zarar cetveli üzerinde yürütülen çalışmaların sadece askerlik bilimiyle değil; diğer disiplinlerin katkılarıyla yeniden üzerinde düşünölmeye başlamıştır. Bu durumun neticesinde varlığı öncelerinde konvansiyonel harbin parçası ardından başlı başına bir harp şekli olan psikolojik harbe dönüşmesi, süreci incelenmekle kalmamış; aynı zamanda harbin teorik alt yapısı, uygulama örnekleri hem devlet hem de devlet dışı aktörler açısından incelenmiştir.

KAYNAKÇA

@tc_icisleri, "Yıldırım Operasyonları Kapsamında", *Twitter*, https://twitter.com/TC_icisleri/status/1324773234475208704, (Erişim Tarihi: 06.11.2020).

@trtworld, "Hamdiye Arslan is a Kurdish mother whose son was kidnapped by the PKK terror group. For five years, Mahmut was indoctrinated and deceived. Tune in to TRT World's documentary, 'Out of the Darkness: Bring Our Children Back', next Saturday at 18:30 GMT", *Twitter*, <https://twitter.com/trtworld/status/1330933420747333635>, (Erişim Tarihi: 30.03.2020).

AYDIN, Nurullah, *İşte İstihbarat*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2008.

BON, Gustave Le, *Kitleler Psikolojisi*, Hayat Yayınları, Ankara 2017.

CLAUSEWITZ, C. V, *Savaş Üzerine*, Kastaş Yayınları, İstanbul 2008.

ÇAKIR, Mikdat, *Savaş Sosyolojisi*, Mars Matbaası, Ankara 2004.

EKER, Sami, "Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 2015, s. 31-66.

EKŞİ, Muharrem-Mehmet Seyfettin Erol, "The Rise and Fall of Turkish Soft Power and Public", *Gazi Akademik Bakış*, 11(23), 2018, s. 15-45.

ERTEKİN, Yücel, *Halka İlişkiler*, TODAİE Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995.

GÖK, Ali, İkinci Körfez Savaşı Örneğinde ABD'nin Psikolojik Harekât ve Propaganda Uygulamalarının İncelenmesi T.C Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı SAREM, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2012.

GÜRÇAN, Metin, "Bir Önceki Savaş İçin Hazırlanmak: Değişen Küresel Güvenlik Ortamının Geleneksel Savaş Olgusuna Etkisi", *Bilge Strateji*, 3(5), 2011. s. 127-178.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

HEADQUARTERS DEPARTMENTS OF THE ARMY, *FM 3-05.301 (FM 33-1-1) Psychological Operations Tactics, Techniques and Procedures*, United States Army John F. Kennedy Special Warfare Center and School Press, North Carolina 2003.

HUNTINGTON, Samuel, *Asker ve Devlet*, Salyangoz Yayınları, İstanbul 2006.

ILGAZ BÜYÜKBAKKAL, Ceyda, "Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yapı", *T.C İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 21, 2005.

KARAKAŞ, Ceyhun Kaan, "DEAŞ Propagandasında Yeni Medya Kullanımı", *Marmara İletişim Dergisi*, 2017. s. 33-46.

ÖZDAĞ, Savaş, *21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği "Propaganda Üzerine"*, ASAM Yayınları, Ankara 2003.

ÖZDAĞ, Ümit, *Algı Yönetimi*, Kripto Yayınları, Ankara 2014.

ÖZDAĞ, Ümit, *İstihbarat Teorisi*, Kripto Yayınları, Ankara 2013.

ÖZGÜL, Ezgi, *Yeni Savaş Stratejileri ve Asimetrik Savaş*, Yayınlanmamış T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu 2005.

ÖZSOY, Osman, *Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma*, Alfa Yayınları, İstanbul 1998.

TOPTAŞ, Ergüder, *21. YY'da Savaş*, Kripto Yayınları, Ankara 2006.

TÜRKOĞLU, Emir, "Küresel Bir Terör Örgütü Olarak IŞİD'in Dijital Dergi Kullanımı: Konstantiniyye Üzerine Bir İnceleme", *Akademia Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), Kayseri 2017.

VARLIK, Ali Bilgin, "Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım", *Avrasya Terim Dergisi*, İstanbul 2013, s. 114-129

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

WEISS, Micheal-Hassan Hassan, *IŞİD Terör Ordusu'nun İç Yüzü*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2016.

ZUR, Ofer, "Savaşın Psiko-Tarihi: Kültür, Ruh ve Düşmanın Birlikte Evrimi", *Tarih Okulu Dergisi*, 6, 2010, s. 125-143

STRUCTURED ABSTRACT

The competition that started with the creation of human beings has brought another phenomenon as old as human history. Humanity, who initially lived in tribal order, acquired the first motives of belonging as the primitive communities evolved towards nationalization, and when this situation combined with the parameters of conflicts of interest and intersection of interest, human beings remembered the genetic codes of their ancestors in the post-hominid period and started using violence. The concept we call war or war has emerged.

Defining the term war in different times and in different ways basically stems from the formation of the concept in question, the source, scope and nature of the information related to the concept, and the use of different levels and units of examination in the definitions within this scope. However, as it is known, scientific terms have a term unity that makes every hearer think the same thing. In this sense, whenever the word war is used in a sentence or alone, it simply explains the mental state of the human mind created by the same act of violence. Although it has the same semantic integrity in terms of words, it would not be wrong to say that war, like every social concept, is in an evolutionary process when the development of social structures is based on qualitatively.

As we have stated above, wars are based on resorting to violence and thus establishing superiority, regardless of how and with whatever science they are explained, but the global scale and destructive effect of the two great wars between 1914 and 1918 and then between 1939 and 1945. Instead of using conventional warfare as a political tool, it has prompted states to seek a different method of war that will enable them to impose their superiority on the opponent with a more rational method.

In this sense, both political and military literature have met with different war methods over time. One of the prominent types among

these is the psychological warfare, which is sometimes a part of conventional warfare and sometimes a form of war in itself. The basis of psychological warfare; It is fictionalized on the opponent or (with the term war) to put pressure on the enemy, to deceive, to create a mental breakdown that does not dare to enter the war. The strategy drawn in this type of war is multidimensional and the basis of Sun Tzu's "breaking the strength of the enemy without fighting" and Clausewitz's understanding of "using the force without mercy, bloodshed, without hesitation" lies on the basis. Psychological warfare can be a part of conventional warfare, as well as being a method of war carried out on its own, it is known that states use psychological operations, which is the tactical dimension and an important level of psychological warfare, not only in the battlefield but also in peacetime. In another definition, psychological operation is the tactical application of political, military and cultural activities that a state or a group of states, in line with their national interests, in order to force another state or group of states into action.

As we stated at the beginning, war, which is a dynamic concept, is in constant development and change. As such, psychological warfare, which is one of its types, is also a phenomenon that is not static, and maintains its kinetic and development momentum. This situation shows itself mostly at the point of application methodology of the war. The change in this area actually follows a parallel course with the technological changes and developments in the mass media. As it is known, the process called communication is based on five basic facts. These are the sender (source) of the message, the receiver (receiver-target-audience), channel, feedback, and message (message). All of the devices that carry the message between the receiver and the sender, that is, the phenomenon we define as a channel, are mass communication tools. These tools have varied in a wide variety from internet access devices, over-the-air notifications and radio broadcasts, and as we have just mentioned, in the historical process.

PSİKOLOJİK HARBİN EVRİMİ: ATILAN BİLDİRİLERDEN, ATILAN TWİTLERE

Another important dimension of the psychological operation is the counter-operations that can be expressed as counter-psychological operations. In this sense, the most important activity in the counter operation is carried out against disinformation, which we can define as dirty information. Disinformation is the shift of the information presented to another level than its real content. In other words, the information presented is given in a different form and form, detached from its own medium. In the psychological operations carried out, people and institutions, which we can describe as auxiliary elements as well as the expert staff carrying out the operation, become an important part of the operation with their statements, explanations and statements. In this sense, the discourse of the authorities managing the state has an important place. The statements made by these authorities, which we regard as the highest power, should motivate friendly elements, increase the sensitivity of the public, be of a deterrent-solvent nature against enemy elements and should justify the purpose and method of the war or operation carried out against the neutral elements.

Elements of psychological warfare are also frequently used in public opinion studies conducted by states and publicly. At this point, especially in the last few years periphery of the operations conducted by the agencies responsible for the communication activities of the Republic of Turkey, using social media channels to both the accusations against him by both the first terrorist organization to express the legitimacy of the operation and have conducted studies to refute their mainstay. For example, it was successfully carried out by the Prime Ministry General Directorate of Press, Broadcasting and Information against disinformation against the Turkish armed forces in the "Operation Olive Branch", which was carried out in Syria in the past years. A successful orchestrating institution, together with AA and TRT, conducted a serious study simultaneously and in many different languages against perception operations that contain

false messages by terrorist organizations through social media accounts and indirectly through media organs, thus the effect of the messages of terrorist elements distorting the truth is completely has been destroyed.

While states use new psychological warfare practices in social media channels in areas such as public diplomacy, support for cross-border and internal security operations, terrorist organizations, one of the non-state actors that are a threat, carry out their so-called propaganda activities in similar media. In this sense, the fundamentalist-predecessor terrorist organization DAESH carries out an effective psychological warfare activity not only in the Middle East where it is active, but also using social media channels globally. In this respect, DAESH terrorist organization is a new generation terrorist organization that can be described by me as a web-based terrorist organization. The organization, which achieves its efficient use of technological facilities and equipment, can convey its messages to the whole world, especially thanks to web-based applications, and can expand the human element defined as foreign fighters.